

A VIGILIA BESZÉLGETÉSE

Dr. Ratkóczy Évával

Dr. Ratkóczy Éva a budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem Pszichiátriai Klinikáján pszichiáter. Hosszabb ideje foglalkozik narkomán fiatalok gyógyításával, rehabilitációjával.

– *Mióta dolgozik narkomán fiatalokkal?*

– A narkománia problémájával a hetvenes évek végén találkoztam először, és még előző munkahelyemen, a Samu István főorvos által vezetett (és azóta megszűnt) salgótarjáni Krízis Intervenciós Osztályon kezdtem ezzel foglalkozni. Jelenlegi munkahelyemen, a klinika nappali szanatóriumában korábban kiscsoportos formában dolgoztam ilyen fiatalokkal, de ezt a munkát – a helyi feltételek hiányában – körülbelül másfél éve abbahagytuk. Jelenleg az itt működő ifjúsági rendelés keretében foglalkozom egy-két fiatallal. Csak annyival, ahánnyal személyesen tudok foglalkozni, és kezelésük felelősségét, esetleges kudarcait is személyesen tudom vállalni.

– *Hol foglalkoznak még Magyarországon kábítószeresekkel klinikai keretek között?*

– A kábítószeresek helyzete az egészségügyben sokkal rosszabb, mint az alkoholistáké, elmebetegeké, neurotikusoké. A pszichiátriai osztályok ugyan hivatalból vállalják kezelésüket, de sok helyen elégtelen vagy látszatkezelés formájában, pszichoterápiás kezelés, lelki segítségnyújtás nélkül. Ha fel is veszik őket osztályra, alapvető feltételek hiányoznak, mint például a gyógyszerektől izolált osztályrész, vagy a megfelelő létszámú, felkészültségű szakszemélyzet. Van egy-két pszichiátriai osztály, ahol érdemben próbálnak foglalkozni velük, de a feltételek ott is hiányoznak. A probléma megoldását a jelenlegi egészségügyi kereteken kívül, átmeneti intézmények létrehozásával, hosszabb távú szocializációs programok megvalósításában látom. Persze egy szokványos kereteket és kényszerpályákat meghaladó koncepcióhoz nehéz gazdát és tetőt találni, s főleg társakat, embereket. – A megvalósulás sikere elsősorban emberi tényezőkön múlik. Tudok még egy-két művelődési házról, ahol szimpatikus megelőzési munkát végeznek; megemlíteném a Tatabányai Művelődési Házat, ahol néhány éve népművelők és pszichológusok szép eredménnyel foglalkoztak egy csoportnyi veszélyeztetett fiatallal. A Bokréta utcai Nevelőotthonban működik még egy képzett és elszánt kis munkacsoport, mely a leg súlyosabb állapotú, legnehezebb helyzetű fiatalok segítésére szerveződött. Képességeik, koncepcióik hasznosítására várnak, mivel azok meghaladják jelenlegi munkaadójuk lehetőségeit. Ennél többről nem tudok, a probléma viszont sok tízezer fiatalt érint.

– *Mi a véleménye arról, hogy megélnékül az egyházak tevékenysége a deviáns fiatalokkal való foglalkozásban?*

– Az egyszerű, higgadt tudomásulvételen túl, kifejezett személyes örömet tudnám ezzel kapcsolatban elmondani, mivel ez a megélnékülés pontosan abban az időben történt, vagy legalábbis én akkor fedeztem fel, mikor én magam is válságba kerültem azért, mert tapasztalnom kellett az egészségügy keretein belüli tehetetlenségemet. Arról van szó, hogy volt olyan gyerek, akinek a csöves-narkós csoportból való kiemeléséhez magam is elég komolyan hozzájárultam. Később olyan helyzetbe kerül-

tem, mint amikor víz fölé emel az ember egy fuldoklót, és hosszas úszás után kiderül, hogy nincs sehol száraz talaj, ahol tartósan felszínen tarthatná, s végül kénytelen visszajejteni.

A valóság még ennél is rosszabb. Ezek a fuldoklók, amíg benne vannak, a saját fuldoklásukat talán nem élik meg akkora szenvedésként, mint azután, hogy egy kiemelés után visszaesnek. Különösen, ha valakinél már belső változás is kezdődött, a megismert külső és belső szintkülönbség nyomása-fájdalma még emelt narkóadag mellett is elviselhetetlen. Ráadásul a narkós csoport is megérzi rajta az idegen szagot. Nem fogadják igazán vissza, mint ahogy ő is más szemmel látja már őket, gyűlölve önmagát is, amiért ismét közéjük tartozik.

A szociálisan legsúlyosabb helyzetű, igazi csöves-narkósok nagyjából harmincéves koruk alatt elpusztulnak. Haláluk előtt viszont többet szenvednek egy átmeneti és eredménytelen segítség után, mintha sorsukra hagynánk őket, s nem avatkoznánk be tragikus, de mégis működő védekezés módjaikba.

Végül is úgy éreztem, hogy segítő szándékkal csak ártottam ezeknek a fiataloknak. Ugyanakkor a velük való foglalkozás során sokat tapasztaltam, tanultam, s kialakultak a hatékony segítségről való elképzeléseim.

Volt időszak, mikor a klinika neurózis osztályára úgy tudtam felvenni ilyen fiatalot, hogy magam mindennapos állandó kapcsolatot tartottam vele, s emellett – kezdeti konfliktusok után – az osztály közössége, betegek, nővérek, orvosok is elfogadták, sőt megszerették és segítettek. A „beteg”, a kezdeti támadó viselkedés után lecsendesült, együttműködővé vált, szívesen vállalt feladatokat, szerepeket. Az a meggyőződése, hogy értéktelen, haszontalan, mindenféle értelmes tevékenységre alkalmatlan ember, lassan-lassan megingott. Ebben a biztonságos, elfogadó légkörben elkezdett tanulni, fejlődni, teljesíteni.

A klinika rekonstrukciója miatt aztán megváltoztak a körülmények; megszűnt ez az osztályrész, és ezt a fajta kezelést nem lehetett tovább folytatni. Itt, a nappali szanatóriumban nem tudunk éjszakai szállást biztosítani, s ha innen csak az utcára, pályaudvarra, vagy rendőrszobára mehet a téli hidegben egy fiatal, akkor elég nevetéses dolog napközben itt a lelkét simogatni.

Egy-egy ilyen válsághelyzetben, mikor a saját „gyerekemmel” nem tudtam már mire menni, nagyon sok segítséget kaptam egyháziaktól, vagy egyszerű vallásos emberektől. Találkoztam családokkal, akik készek voltak családjukba fogadni; fiatalokkal, akik barátjukká fogadtak ilyen fiatalot. Családtól, főbélőtől független otthont, szállást azonban ők sem tudtak biztosítani, ami az alkalmazkodóképtelen állapotban lévő drogos fiatalok esetében az ő segítségüknek is határt szabott. Tehát ezen a szálon indultam el, és aztán megismerkedtem tudatos, szervezett segítőmunkát végző vallási csoportokkal, felekezeti közösségekkel és egyházi vezetőkkel.

Tapasztalataik sok esetben megegyeztek az enyémmel, és azt bizonyították számomra, hogy a türelmes, megértő kapcsolattartás, valamint az elfogadó-befogadó, elvárásokat és kibontakozási lehetőséget megfelelő arányban, és személyre szabott módon biztosító közösségi segítségnyújtás a deviáns-narkomán fiatalok esetében is eredményekkel kecsegtet. Ezen túlmenően az ő munkájuk során olyan különösen gyors és látványos eredményekkel is találkoztam, amilyenek a mi módszereinkkel elképzelhetetlenek. Úgy tűnik, hogy az elfogadó emberi közösség által közvetített, illetve indukált megtérés-élmény olyan gyors és alapvető személyiségváltozást eredményez, amilyenre semilyen eddigi pszichoterápiás módszer nem képes. A megtérés-élmény ezeknél az embereknél a személyiség egész motivációs rendszerében hoz egyfajta fordulatot.

A narkómánia fogságában élő ember motivációs rendszerét egy szurrealista képpel tudnám szemléltetni. Képzeljünk el egy többszörösen egymásba kapcsolt mellékkö-

rökből épült kiúttalan, évek óta egy irányban száguldó körforgalmat. Az autópálya-rendszer olyan bonyolult, hogy a száguldó kocsik utasai számára átláthatatlan, és maguk sem értik, miért nem tudnak kijutni belőle. E hibás forgalmat mi úgy próbáljuk megváltoztatni, hogy egyenként elkapdossuk a kocsikat, és felvilágosítjuk a vezetőket, hogy rossz irányban haladnak. El lehet képzelni ennek a következményét és eredményességét: a kocsivezetők előbb-utóbb, már jobb belátásuk ellenére is kénytelenek az eredeti hibás irányba visszafordulni. A megtérésélményt nyújtó vallási megközelítés ezzel szemben a forgalomba úgy avatkozik be, hogy egyszerre, azonos időpontban lecseréli az útjelző táblákat.

– *A közelmúltban itt járt Nicky Crouz, aki New Yorkban bűnöző és kábítószeres fiatalokkal foglalkozik. Ő maga is ebből a közegből tért meg; kifejezetten vallási ihletésű rehabilitációs programot vezet és állítólag 85 százalékos határfokkal gyógyítja ezeket a fiatalokat. Mondana valamit arról, mi lehet az oka különlegesen jó eredményeinek?*

– Igen. Ez egészen fantasztikus eredmény. Az itteni előadása alapján kialakult elképzeléseim szerint az ő munkája a megtérésélmény mellett egy rendkívül szuggesztív, ítéletmentes, megértő, elfogadó kapcsolatteremtésre épül. A már létrejött kapcsolatra és motivációs változásokra aztán több éves, lényegében zárt intézeti jellegű, több lépcsős, bonyolult szocializációs programot épít. A viselkedésvárások következetesen érvényesülő, könnyen átlátható és egységes keresztény értékrendre épülnek. Az izoláció biztosítja, hogy addig, amíg a személyiség meg nem erősödik, ellentétes irányú deviáns hatások ne érvényesülhessenek. A viselkedés szabályozása továbbra is pozitív megerősítésekkel történik. (Például a szökést nem büntetik, a szökötteket nem hozzák vissza erőszakkal, de a visszatérést jutalmazták stb.)

Az állami gondozásból, alacsony kulturáltságú környezetből vagy kifejezetten deviáns környezetből jövő személyek érzelmi és viselkedési reakcióit sokszor igen nehéz megérteni és dekódolni az egészen másfajta kulturális mintákkal, viselkedésbeidegződésekkel rendelkező segítő személynek. Ezen a nehézségen nyitott és előítéletmentes odafigyelésünk segíthet át bennünket, s ekkor már képesek leszünk páciensünk, illetve bajba jutott testvérünk megértésére s elfogadására. Kérdés, hogy sikerül-e vele ezt elhittetni, és sikerül-e valamiképpen elérni azt, hogy ő is képessé váljon önmaga megértésére és elfogadására? Ne felejtjük el, hogy sokan közülük talán életükben először találkoznak ezzel a feltétel nélküli pozitív megértéssel. Úgy nőttek fel, hogy egész életükben feleslegesnek, elutasítottnak érezték magukat, vagy csak a legrosszabbak között találtak elfogadást. Meg vannak győződve arról, hogy rosszak és elfogadhatatlanok, s viselkedésükkel is ennek a képnek igyekeznek megfelelni. Az elutasító visszajelzések számukra megszokottak és természetesek, az újonnan érkező, szokatlan szeretet-jelzés élettörténetükben és önmagukról alkotott képükben egyaránt elhelyezhetetlen. A beilleszthetetlen jelzés zavart, feszültséget kelt. Hogy lehet ezt a feszültséget feloldani? Mivel nem tudják elhinni, hogy ők szerethetők, a pozitív jelzések mögött valami csalást, hátsó szándékot feltételeznek, vagy személyüktől független (például orvosi) kötelességteljesítésnek minősítik a velük való törődést. Ha ezek a manőverek továbbra is eredménytelenek maradnak, elkezdik bombázni, próbára tenni ezt a szeretetet. Követelő, agresszív, belátástalan viselkedéssel terhelik le a személyes kapcsolatokat, minden szabályt felrúgó alkalmazkodásképtelenségükkel magukra haragítják a közösséget. Ha sikerül végre kiváltani elutasításukat, magukban megállapíthatják: na ugye, hogy ezek sem szeretnek, ugye, hogy nem vagyok szerethető!

A feszültség megszűnik, az önrontó kör viszont gyorsulva pörög tovább.

Súlyos hibát követ el az a segítő, aki belesétál ebbe a csapdába, és maga is összeveteszi a kapcsolat irányításának teljes átadását, az agresszív viselkedésformák part-

talán engedélyezését a szeretettel és elfogadással. Ezek a fiatalok sem viselkedési lehetőségeik gazdagságát, sem azok határait nem ismerik, szükségük van rá, hogy a határok megismeréséhez is segítséget kapjanak. Ha kezdettől harag és indulat nélkül tudjuk kifejezni az egyes megnyilvánulásaik iránti nemtetszésünket, és tapasztalhatják közben egész személyükre irányuló elfogadásunk töretlenségét, akkor talán ők sem fogják összetéveszteni egy konkrét viselkedésmód helytelenítését személyük elutasításával.

Mindez csak kis része a deviáns fiatalokkal való foglalkozás speciális nehézségeinek, és sajnos azt kell mondanom, hogy bizony minden próbát kiállva, és minden csapdát elkerülve is előfordulhat, hogy igyekezetünk eredménytelen marad. Szilárdan negatív önértékelésű személyek esetében a terápiás hatások is áldozatul esnek a pozitív jelzéseket torzító manővereknek. A Nicky Crouz-féle vallásos megoldás éppen itt, az önelfogadás biztosításánál tud lényegesen többet nyújtani a mi módszereinknél.

Azok az emberek, akik már nem képesek hinni a saját elfogadhatóságukban, akik már minden emberi szeretetet visszavernek, egyszer csak valakitől azt hallják: „igen, de JÉZUS KRISZTUS TÉGED IS SZERET, neki fontos vagy, számon tartja a cselekedeteidet, neki nem mindegy, hogyan élsz!” Elképzelhető, hogy ettől a közléstől megállnak, ezzel nem tudnak mit kezdeni, ezt nem lehet logikai manőverekkel torzítani, ezt a szeretetet nem lehet szokványos módszerekkel próbára tenni.

– *Lehet-e hitetlennek ilyet mondani?*

– Igen; itt éppen abszolút hitetlenekről van szó. Olyanokról, akik már minden emberi hitüket, céljukat elvesztették, vagy meg sem találták, akik már emberi önmagukra, s a másik emberre régóta nem mondtak. Emberi tapasztalatokból származó elutasításuk az emberi világra vonatkozik, az istenivel viszont még nem találkoztak. Azt hiszem, először valami ilyesmit éreznek: „egyé fene, ezt az eget még utoljára megpróbálom”.

Innen már a vallásos segítő személy vagy csoport érzelmi támogatása vezetheti el a hívővé váláshoz, ami egyben azt is jelenti, hogy hinni fog élete Istentől rendeltetett értelmében, kénytelen lesz az eddig pusztán ördögi vonásokból alkotott önképe mögött pozitív, isteni vonásokat is felfedezni. Ezzel nyitottá válik saját pozitív képességeinek felfedezésére, majd megfelelő külső segítséggel azok gyakorlati hasznosítására. Természetesen az elfogadó isteni szeretet eszméjét csak hiteles emberi viselkedés közvetítheti, ezért fontos, hogy a segítő személy maga is hívő legyen, képes a türelemre, a feltétel nélküli, cselekvő szeretetre.

– *Az agapé ez a szeretet.*

– Pontosan, és örülök is ennek a pontosításnak. Nem szívesen használom a szeretet kifejezést, annyira felhígult már ez a fogalom, és olyan sok szeretet-fajta van, ami egyáltalán nem ilyen egyértelműen gyógyító, személyiségfejlesztő hatású. Ezek is hathatnak, de valahogy úgy, mintha egy növényt természetes napfény helyett intenzív, erősen fókuszált reflektorfényvel akarnánk nevelni. Ilyen az erőszakos, a feltételekhez kötött, a birtokló, a féltékeny szeretet, és ide tartozik az olyan segítő szeretete, aki valamiért folyton úgy érzi, hogy saját önbecsülése, sikeressége, lelki üdve forog kockán, ha segítsége eredménytelen. Reménytelen betegeinket a legnehezebb szeretni, pedig nekik lenne rá legnagyobb szükségük.

– *Mit tehet egy pszichiáter azokkal, akiknek még ezek után is kevés az emberi szeretet, emberi elfogadás?*

– Rendre megtapasztalom saját magam és szakmai lehetőségeim határait. Úgy gondolom, tisztességtelen dolog lenne, ha nem engedném át az egyébként biztosan pusztulás felé tartó pácienseimet azoknak, akik esetleg ezeket a határokat meghaladóan segíteni tudnak rajtuk. Világnézetem magánügy, e súlyos állapotú testi-lelki betegek minden lehetőséget számba vevő segítséghez juttatása emberi és orvosi kötelességem.

– *Mondana néhány szót a konkrét lehetőségekről, mit tehetnénk mi, egyháziak?*

– Azt hiszem, többféle lehetőséget kellene mérlegelni. Bármilyen látványosan gyors, eredményes és adott esetben utolsó lehetőség a missziós munka azok számára, akiket megérint, ez a megközelítés sem alkalmas minden fiatal megnyerésére. Úgy vélem, hogy a missziós tevékenység mellett érdemes lenne indirektebb megközelítéssel dolgozó, segítségnyújtó központokat is szervezni. Ezek munkája ugyancsak a keresztényi szeretetkapcsolatra, és a keresztényi humán értékrendnyújtásra épülne, de kifejezett térítési cél nélkül. Nem arra gondolok, hogy a vallásos segítőknek titkolniuk kellene saját hitüket, és az is természetes, hogy ez a személyes minta sok esetben vezetne „pácienseik” megtéréséhez, de ez a megtérés nem lenne sem célja, sem feltétele a segítségnyújtásnak. Nem hiszem, hogy a keresztényi szeretettel összhangba hozható lenne egy ilyen feltétel, hogy „segítek neked, de csak akkor, ha átveszed az én hitemet”. Azt viszont mondhatjuk: segíték neked azzal, amivel tudok, azzal, amim van, hitemmel, értékeimmel, szeretetemmel. Többféle módszert kell kidolgozni a különböző szociális és kulturális réteghelyzetű, különböző életformájú, gondolkodásmódú fiatalok felkeresésére, megszólítására is. Több egymással kapcsolatot tartó, egymás mellett működő segítségi módozatot kell létesíteni (az egyéni-alkalmi, illetve rendszeres, vagy folyamatos kapcsolattartástól a közösségi segítségnyújtáson keresztül az intézeti, illetve telephely-jellegű segítségnyújtásig). Minden egyes esetben csak egyénileg lehet eldönteni, hogy az adott fiatal számára a saját környezet megtartása mellett az egyéni vagy közösségi kapcsolatnyújtás, vagy a környezetből való rövidebb-tartósabb kiemelés (ezen belül a családba helyezés vagy az intézeti telep-jellegű elhelyezés) lenne-e a legmegfelelőbb segítségi forma. Ugyanigy egyéni különbségeken múlik az is, hogy a direkt vagy az indirekt vallási megközelítés az alkalmasabb.

Természetesen a kisegyházak segítő tevékenysége szervezettebb, mivel irányítása, ellenőrzése könnyen kapcsolható az amúgy is zárt közösségi jellegű, rendszeres rituális összejövetelekhez. Fontosnak tartanám a „nagy” egyházak részéről is a segítő tevékenység és általában a segítői kapacitás felmérését és szervezettebb hasznosítását. Ide tartozónak gondolom az egyre terebélyesedő narkomania – tágabban önpusztítás – problémájának ismertetését a hívekkel; az érdeklődők számára részletesebb szemináriumok, a segítő munkára jelentkezők számára előkészítő tanfolyamok szervezését – az ilyen munkában már tapasztalatot szerzett lelkipásztorok és hívők, vagy legalábbis a vallási eszmerend-
szerben járatos pszichiáterek, pszichológusok bevonásával.

Úgy tudom, katolikus és református fiatalok között egyaránt elindultak már egyéni kezdeményezésű segítőmozgalmak az értékvesztett, önpusztító életmódra tért kortársaik mentésére. Ezeket a mozgalmakat én különösen értékesnek tartom, és azt hiszem, jó lenne, ha az egyházak úgy tudnák ezeket támogatni, hogy az ne menjen egyéni színezetük, spontaneitásuk rovására. Az egyházi szervezésű munkacsoportok tevékenységének irányításánál ugyancsak ügyelni kell a túlszervezettség, az intézményesedés, az elidegenedés veszélyeinek elkerülésére. E személyes kapcsolatra épülő munka nem végezhető egy személytelen irányítású, és formális tervek teljesítésére törekvő gépezet személytelen alkatrészeként. A kis létszámú segítő csoportok szervezése és támogatása létfontosságú. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy ez a buktatókkal, érzelmi kihívásokkal, kudarcokkal terhelt, és lényegében nálunk ismer-

retlen területen végzett munka rendkívüli megterhelést jelent a segítő személyiségére – ami egyben a segítő legfőbb munkaeszköze. Csaknem lehetetlen ezt a munkát tartósan egyedül, emberi, szakmai, közösségi segítség nélkül végezni. A hiteles visszajelzéseket biztosító, őszinte emberi kapcsolatokra épülő munkacsoport nemcsak az egyéni tudás és tapasztalat megsokszorozására alkalmas, hanem a munka során adódó egyéni válságok, holtpontok, zavaró érzések és indulatok megértéséhez, feldolgozásához és meghaladásához is segítséget tud nyújtani tagjainak.

– *Ha jól értem az ön elképzeléseit, ehhez a munkához fizikai együttélést is vállaló, anyagi bázissal rendelkező közösségre lenne szükség.*

– Valamiféle szálláshelyek és szocializációs telephelyek biztosítása nélkül éppen a legsúlyosabb helyzetű, biztos elveszésre, sőt szó szerint halálra ítélt ifjúsági rétegen nem lehet segíteni. Jó lenne, ha az egyházak nem esnének a Magyarországon egyébként megszokott hibába, tudniillik, hogy a díjazás nélkül is dolgoztatható munkavállalókat – önzetlenségükért – éhbérrel fizetett (vagy fizetetlen), elvégezhetetlen mennyiségű munkaleterheléssel büntetik. Bár óriási lehetőség rejlik az önkéntes segítőik bevonásában, főállású, fizetett, felelősségre vonható munkaerők nélkül ezen a területen az igazi, alapos szervezett segítségnyújtás elképzelhetetlen. A munkaidő után nyújtott önkéntes segítség a legsúlyosabb helyzetű fiataloknak kevés. Bármilyen lelkesen foglalkozna is valaki nappal is deviáns fiatalokkal, azért valamiből neki is meg kell élnie, és a személyibe is be kell valamit íratnia. A problémát csak hivatalos státusok létesítésével lehet megoldani.

– *Többek szerint az is kérdés, nekünk kell-e felvállalnunk ezt a problémát?*

– Itt valóban olyan határterületi munkáról van szó, amely nem feltétlenül a vallásssághoz, vagy vallásos világnézethez, hanem inkább a vallásos embereknél meglévő, vagy inkább így mondanám, a vallásos embereknél gyakoribb humán központú értékrend léteéhez és bizonyos sajátosságaihoz kötött. A mindennapi életben az emberek többsége pillanatnyi indulatok vagy racionális értékmérő elvek szerint értékeli és minősíti a másik embert. Ezek az emberek szokatlan, deviáns vagy kellemetlen viselkedésükkel reflexszerűen ellenállást, viszolygást, elutasítást váltanak ki a másik emberből. E pillanatnyi reflexünkkel szemben csak egy olyan biztos és mély belső értékrend védhet meg bennünket, mely az emberi személyiséget – *akármilyen is* – magas értékűnek tartja: még egy visszautasító viselkedésű ember esetében is megsejti a személyiségében rejlő konkrét, egyedi értéklehetőségeket. Mivel a keresztény értékrendben az emberi élet, az emberi személy – ha jól tudom – Isten után az első érték, a másik ember, a „felebarát” tisztelete elsők közötti követelmény, természetes, hogy vallásos emberek között másoknál gyakrabban találkozunk ilyen belső értékrenddel. Nem hinném, hogy minden vallásos ember alkalmas erre a munkára, és mindenki más alkalmatlan, de van egy erős valószínűségi eltolódás a vallásos emberek javára.

A vallásos értékrend említett sajátosságai mellett a munka vállalására a másik érv maga az értékrend *léte*, tehát az, hogy egyáltalán van. Értékvesztett világunkban valamennyire is stabil, igazi belső, hatékony értékrenddel rendelkezni önmagában is felelősséget jelent. Nem hiszem, hogy születésünk pillanatában bármelyikünk is a narkósoknál vagy a bűnözőknél jobban rászolgált volna arra a különös szerencsére, hogy a társadalom megfogyatkozott értékörökségéből nagyobb darabot kaptunk környezetünkben, neveltetésünk során.

Rászólgálni erre csak utólag lehet, éppen az értékek továbbadásával. A szűkölködőknek nyújtott segítség e téren nem tekinthető adománynak, én inkább mindig úgy érzem, mindaz, amit tehetünk értük, csak töredéknyi törlesztés, hajszalnyi igazítási lehetőség egy hatalmas, a világ törvényei ismeretében érthető s természetes, de az

egyén felől tekintve érthetetlenül esetleges és véletlenszerű – aránytalanságon. Többek közt ezért is olyan nehéz a velük való kapcsolattartás; nem tekinthetünk szemükbe anélkül, hogy ne saját, lehetséges arcunkkal szembesülnénk.

A narkós fiatalok értékhiányára Nicky Crouz is utalt az előadásában; azt mondta, hogy az ő régi bandájában az volt a tagok egyetlen közös vonása, hogy üresek voltak és ugyanezt tapasztalja most azoknál, akikkel foglalkozik: „belső hiányt szenvednek ezek az emberek”. Ez nemcsak az egészen szocializálatlan narkomán rétegre vonatkozik, hanem a később narkománná vált, egyébként konformis életvitelű betegekre is. Akkor is kialakulhat, ha egy régebben hatékony értékrend megbomlik, vagy adott helyzetben használhatatlanná válik az egyén számára. Megszűnik számukra az a húzóerő, ami értelmessé teszi az életet, amiért érdemes a holnapot is bekalkulálni, egyetlen cél a jelen átvészélése, átálvása, átálmódása, a jövő számukra csak további értelmetlen szenvedéseket rejteget.

Évekkel ezelőtt – mikor még feltettem ilyen buta kérdéseket – egy betegem arra a kérdésre, hogy miért narkózik, miért pusztítja önmagát, pontosan ezt válaszolta: „mert nicsen okom rá, hogy ne tegyem”.

– *Engedje meg, hogy megkérdezzem, mi indította önt arra, hogy ezzel a problémával foglalkozzon?*

– Bár a pszichoterápia során elvben tilos a másik embert értékelvárásokkal befolyásolni, értékrendünk léte mégis nagyon fontos. Pontosan az értékvesztett betegek esetében – azoknál, akiknek legfőbb bajuk, hogy számukra „nincs miért”, akik nem hisznek abban, hogy egyáltalán „létezik miért” – ha nem tudjuk valahogy a létünkkel tükrözni egy használható értékrend *lehetségességét*, akkor bármilyen kimunkáltak is terápiás módszereink, nem tudunk eredményt elérni. Ez nem feltétlenül szóbeli megbeszélés kérdése, ez meglátszik az embereken. Ezért is fontos a saját magunk karban tartása. Nem arról van szó, hogy én mutogassam az értékrendemet, hanem arról, hogy az adott esetben tudjak mit letenni az aszatra.

Nagyon sok élmény őrződik bennem gyerekkoromból, melyek arra utalnak, hogy a baráti jellegű társkapcsolatok nekem valahogy egészen kicsi koromtól, szokatlanul korán fontosak voltak. Talán mert későn született az öcsém, és magányos voltam, az utcabeli gyerekektől meg valamiféle féltésből elzártak, a másik gyerek, mint ismeretlen csoda, különös kincsek és lehetőségek tárházaként jelent meg számomra. Szinte ugyanezt érzem ma is, a másik ember számomra mindig kimeríthetetlen gazdag csoda.

– *És vonzalma a kitaláltok iránt?*

– Ugyanilyen messzire nyúlik nálam a kitaláltok iránti szimpátia és segítőkészség, az emberi „aránytalanságok”, méltánytalanságok iránti érzékenység is. Emlékszem arra, hogy körülbelül négyéves koromban az óvodában egy durván megszegyenített cigánygyereket választottam barátnőmnek. Az emberi segítségnyújtás és a személyes kapcsolatokban való önmegvalósítás nálam egy olyan, gyermekkorból induló belső irány, mely kívülről ugyan nem túl sok megerősítést kapott, saját belső élményeim viszont olyan erősek, hogy egyszerűen nem áll módomban e téren másra hallgatni.

– *Mindig erre a hivatásra készült?*

– Különös szerencsének tartom, hogy hivatásbeli munkám során ma ugyanezt tehetem – legalább többnyire – kötelességből, amit önszántamból is tennék, kevés ember mondhatja el ezt ma magáról. Első pályaválasztásomat irodalmi, művészeti érzékenységem határozta meg, nem mindig akartam orvos lenni, és az egyetlen sem pszichiáternek készültem.

A véletlenek mellett hirtelen, intuitív belső döntések vezettek oda, ahol most vagyok. Viszont az esztétikai érzékenységem sokat segít a pszichoterápiás munkámban, ahol a felszín mögé tekintő intuitív készség, az egész alakzat áttekintését igénylő forma- és arányérzék nagyon jól használható és kiélhető.

– *A családjában nagyon stabil értékrend szerint éltek a szülei?*

– Igen, és elég határozottan meg is kívánták ennek a követését. Aztán volt egy olyan szakasz az életemben, amikor azok az értékek, melyekkel nem tudtam azonosulni, amelyeket idegennek éreztem, mert nem egyeztek az én belső irányaimmal, valahogy leolvadtak rólam. Abból, ami megmaradt, meg amiket hozzáválogattam, huszonöt éves korom körül kialakult a saját értékrendem.

– *Többen úgy tartják Önről, hogy egy önmagával nem törődő, másokért élő ember . . .*

– Emiatt az ember- és kapcsolatközpontúságom miatt talán kicsit egyoldalú is vagyok; rengeteg minden van, ami másoknak általában fontos, és engem egészen hidegen hagy, és fordítva. Úgy vagyok valahogy a tudományos, technikai, fogyasztói vívmányokkal is, nem tudnak túlzottan lelkesíteni, ha nem javítják az ember életét, nem segítik egymással és a világgal való kapcsolatának gazdagodását, örömképe-sebbé, érzékenyebbé, toleránsabbá válását.

– *A pszichiáter számára a büntudat érték, vagy inkább kiirtandó valami?*

– Belülről vezérelt élethez feltétlen szükség van lelkiismeretre és büntudatra, de funkcióját csak úgy tudja betölteni, ha képesek vagyunk segítőtársunkká fogadni. Nem jó, ha inkvizítorunkká vagy börtönőrünké válik, de az sem, ha egy pincébe rejtve rázza láncait. Le kell tudni ülni vele nyíltan és higgadtan egy asztalhoz. Jó esetben a saját büntudataim ma már inkább önvizsgálóra és megoldáskeresésre serkentenek, mint önmarcangolásra, de persze ez azért nem mindig sikerül.

– *Valahol olvastam ezt a megállapítást – bár nem értek egyet vele – de szeretném, ha elmondaná róla a véleményét: „A pap és a pszichiáter olyan, mint a tűzoltó. A pap nem tudja, hogy hol a tűz fészke, de van víze, a pszichiáter talán ismeri a tűz fészket, de nincs az oltáshoz szükséges víze . . .”*

– Talán éppen a narkósok esetében mintha lenne benne valami – ezért is készül ez az interjú –, persze ez azért túlzott leegyszerűsítés. Mi sem találjuk meg mindig a tűz fészket, és jellemzőbb ránk, hogy mi mindent meg tudunk magyarázni, mint az, hogy mindent tudunk. Sokféle személyiségelméletünk, rengeteg tünetmagyarázó elméletünk van, de mindent összerakva is kicsike tudás ez az emberi lélek gazdagságához mérve. Valamit azért mégiscsak tudunk, és eszközeink is, eredményeink is vannak.

Nekem az tetszik ebben az aforizmában, hogy egymás mellé helyezi ezt a két hivatást, és világosan látja, hogy egyazon terepen dolgozunk. Jelzi az egymásrautaltságunkat is bizonyos helyzetekben. Tudom, hogy mindkét oldalon sokakban berzenkedést vált ki ez a gondolat, mindkét oldalon sok az előítélet, az egymástól való idegenkedés. Ismerek olyan missziós munkacsoportot, mely elmarasztalást kapott egyházi vonalon, mert „orvosokkal paktált”. Létezik egy ilyen félelem, mely szerint az orvosi, pszichológiai tudás és szemlélet veszélyes, ártalmas, mótelyező lehet az ilyen munkában. A hit, mely különbözik a vakhittől, elképzelésem szerint inkább egy bizonyos irányban való fokozott nyitottságot jelent, nem pedig börtönt vagy bezártságot. Nem hiszem, hogy bármiféle tudás ártalmára lehet egy másik tudásnak. Nem látom be, hogy miért kellene a lekipásztort a lelki működés tudományos ismeretétől megfosztani. Attól még használhatja saját eszközeit, és talán differenciáltabban, célzottabban használhatja, ha több irányú megvilágításban látja a terepet. És ezt fordítva is így

gondolom, nekünk is lenne mit hasznosítanunk a több évszázados lekipásztori tapasztalat során nyert tudás kincsestárából.

Visszakanyarodva hasonlatunkhoz és a narkós kérdéshez, ismerve az egyre fiatalabb korosztályok felé tolódo kábitószerhasználat és egyéb önpusztítási módok, öngyilkosságok emelkedési trendjét, belegondolva a fiatal korosztályban terjedő értékvesztettség több nemzedékre előre vetíthető, beláthatatlan következményeibe – azt hiszem, joggal beszélhetünk ebben az esetben futótűzről vagy erdőtűzről. Ma már az állami szervek is belátják, hogy egy kicsit későn kezdtünk kapkodni nem létező fecskendőinkhez.

Úgy gondolom, hogy luxus lenne ebben a helyzetben lemondani az egymásnak nyújtható segítség lehetőségeiről, és nem érünk rá most előítéleteink pátyolgatására. Minden perc drága, most kevéske vizünket kell összerakni, és az sem mindegy, hogy vaktában, készületlenül pazaroljuk, vagy okosan, képzetten, szervezeten használjuk erőnket.

Szabó János

ÉLŐ VILÁGEGYHÁZ

XAVIER THEVENOT

Az alkoholbeteg és a keresztény hittudomány*

Mindjárt az elején meg kell vallanunk, hogy a teológia csak nagyon korlátozott mértékben tud konkrét segítséget nyújtani a betegeknek. A teológiai fejtegetés bizony nagyon elvont lehet annak, aki az alkohol okozta elidegenedéstől szenved. Az a veszély is fennállhat, hogy a teológus csupán arra törekszik, hogy a társadalmat megvédje azoktól, akiket az jobb esetben betegeknek, rosszabb esetben züllötteknek tart. Pedig a teológia sok téves nézetet eloszlathat az alkoholbeteg és Jézus Krisztus Istenének viszonyára vonatkozóan. Hozzásegítheti az alkoholbeteg azokhoz a lelki erőforrásokhoz, amelyek lehetővé teszik, hogy társas kapcsolataiban jobban éljen azokkal a lehetőségekkel, amelyeket a zsidó–keresztény tradíció nyújt.

* 1984 júniusában, Nizzában „Az alkohol és a vallások” című tanácskozás keretében elhangzott előadás.